

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: MAYER KÁROLY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKÓVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

35. SZÁM

OLYASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSZD KÖNYVTÁRBA!

A baromfiak téli etetése és a téli csibenevelés

írta:

WINKLER JÁNOS

m. kir. gazd. tanácsos,

a Baromfitenyésztők Országos Egyesületének főtitkára

**Vagyont szerez M A R A B U keltetőgéppel
ha baromfikeltetéssel foglalkozik.**

A legmodernebb gyártmány, legkitűnőbb kivitel! Gravitációs központi melegvízfűtés:
Automatikus melegszabályozás, párolgatás és szellőztetés!

Tojások forgatása kívülről, egy pillanat alatt!

MAGYAR RADIÁTORGYÁR R.-T., BUDAPEST

Gyar: X., Gyömrői-ut 76-78. Városi iroda és mintaraktár: V., Kálmán-utca 18. Telefon: 197-08

Alacsony árak, kedvező fizetési feltételek!

Szakszerű oktatás!

Szakszerű oktatási

Műanyag, ólak, baromfitenyésztési eszközök.

A baromfiak téli etetése és a téli csibenevelés.

Írta: **Winkler János** m. kir. gazd. tanácsos,
a Baromfitenyésztők Országos Egyesületének főtitkára.

A tél a baromfiak legkeservesebb időszaka, mert kinn a szabadban semmi enivalót sem találnak és többnyire az eresz alatt, avagy más széltől, esőtől és hófúvástól védett helyeken kell álldogálniok. A vizes, sáros földön nem érdemes, de nem is lehet kapargálni. Jobb helyzetben vannak a baromfifarmok vagy telepek tyúkjai. Ezeknek tágas, nagy üveglakokkai ellátott ólaik vannak, amelyekbe a nap besüthet és itt a zord időjárástól védve, vigan kapargálhatnak a széna-, murva- vagy szalmaszeccska-alomban. Az ólban benn áll az önműködő etető és itató és az ilyen ól boldog baromfilakói annyit s azt csipegetik az autómátában, vagyis az önműködő etetőben levő keverékeleségből, amire éppen szükségük vagy kedvük van. A falusi és tanyai gazdák és egyéb kistenyésztők tyúkjai azonban nem élnek ilyen jól, ezért inkább arról fogunk beszélni, hogyan kell ezeket *télen tartani és etetni*, hogy olyankor is tojjanak, amikor a legdrágább a tojás és hogy ne romoljanak le, mert a rossz téli tartás sokszor megbosszulja magát a tavaszi tenyésztési időszakban.

Első és főfeladata a tenyésztőnek télen, hogy meleget adjon a baromfiának. Ezt úgy lehet a legkönnyebben elérni, ha mozgásra, sok mozgásra adunk alkalmat. E célra fel lehet használni az etetést. Az eresz alatt vagy az udvarnak egyik sarkában a sárban tipegő-topogó tyúk fázik és kellemetlenül érzi magát, de ha széltől védett helyen alacsony felszert építünk, amelynek csak a dél felé néző oldala nyílt, három oldalról pedig szélnek és esőnek áthatolhatatlan fallal van körülvéve és jó tetővel van ellátva, akkor a tyúkok, sőt általában az összes baromfiak, önmaguktól itt fognak összegyülekezni és a tyúkok a szalmaszeccska-, avagy polyvalomban szorgalmasan fognak keresgélni, különösen, hogyha módot adunk rá, hogy találjanak is valamit. Néhány marék ocsú avagy durva tengeridara órákig elszórakoztatja így tyúkjainkat, amelyek közben nem fognak fázni.

Minthogy télen a szabadban hiába keresgélnek a tyúkokcskák, azért ilyenkor télen különös gondot kell fordítani a baromfieség tápanyagtartalmára is. Az állati test húsból, zsírból és csontokból áll, természetes dolog tehát, hogy olyan takarmányanyagokat kell etetnünk, amelyekből az állat felépítheti testét. A hús az úgynevezett fehérjeféle anyagokból

épül fel, míg a zsirképződéshez ugyancsak zsirra avagy egyéb zsirképző anyagokra, úgymint: keményítő, cukor stb. van szükség. A csontképződéshez pedig mésztartalmú anyagokat kell állatainknak adnunk. Hogy az utóbbiakra milyen szükség van, mutatja az is, hogy elég gyakran láthatjuk tyúkjainkat, amint vakolatdarabocskákat szedegetnek fel. Ha tudjuk azt, hogy az állatoknak hús-, zsír- és csontképző anyagokra van szükségük, akkor már csak azzal kell számolnunk, hogy mindegyikből eleget adjunk. Könnyen érthető, hogyha az állatoknak csak húsképző fehérjeféléket adunk és zsirt vagy zsirtképző anyagokat nem, akkor az állatok egyfelől le fognak soványodni, másfelől pedig fehérjepazarlást követünk el, mert a feleslegesen etetett húsképző anyagok, minthogy nem tudnak zsírrá átalakulni, veszendőbe mennek. És fordítva, ha csak zsirt vagy zsirképző anyagokat etetünk, akkor az állatok nemhogy hiznának, hanem leromlanak, mert anyaghiány miatt nem tud a testben hús képződni, míg a feleslegesen etetett zsír vagy zsirképző anyagok kárba vesznek. A tyúkféléknél is tehát éppen úgy, mint más háziállatoknál is, nemcsak eleget, hanem annyit és azt a tápanyagot kell etetni, amennyire és amire az állatnak szüksége van. A húsképző, valamint a zsír és zsirképző anyagoknak tehát bizonyos arányban kell állaniok egymással, ha azt akarjuk, hogy állataink termeljenek is valamit. Számtalan kísérlet alapján megállapítást nyert, hogy a tojótyúknak két kilogramm élő súlyra naponta 16 gramm fehérjére (húsképző anyag), 4 gramm zsirra és 54 gramm zsirképző anyagra (keményítő, cukor stb.) van szüksége. Ha ezek közül valamelyikből kevesebbet adunk a kelletnél, akkor az állatok ezt megsínylik. Kevesebbet vagy egyáltalában nem tojnak, lesoványodnak, elgyengülnek stb. Nyáron addig keressé a tyúk, míg megtalálja, amire szüksége van, télen azonban nagyon kell ügyelni, hogy megadjuk az egész szükségletet, mert a tyúkok ezt nem kereshetik meg.

A szakirodalomban lehet olyan kimutatásokat kapni, amelyekből meg lehet állapítani, hogy mindenféle takarmányneműnek mi a tápanyagtartalma. Minthogy azonban nem mindenki szeret aprólékos számításokkal bibelődni, csak egy mintát mutatunk be, amely szerint hasonló eleséget könnyen össze lehet állítani. A Wolf-féle takarmánytáblázat szerint a következő eleségkeverék: 60 gr. árpa, 50 gr. burgonya, 20 gr. korpá és 20 gr. vérliszt tartalmaz 16·45 gr. fehérjét, 3·1 gr. zsirt és 54·3 gr. zsirképző anyagot. Ez a keverék tehát helyes arányban tartalmazza mindazokat a tápanyagokat, amelyekre a tyúknak szüksége van, csak a zsirból van valamivel kevesebb, de ezt akár állati, akár növényi zsírral könnyen lehet pótolni.

A napi eleség tulajdonképpen kétféle részletből áll, mageleségből és lágyeleségből. A mageleség természetszerű eledele a baromfinak s minthogy bélsatornája ennek a megemésztésére van berendezve, okvetlen szüksége is van rá. A mageleség lehet búza, árpa, zab, köles, hántolt pohánka, tengeri, mely utóbbi különösen télen tesz jó szolgálatot, mert olajtartalmánál fogva melegíti az állatokat. A burgonyát, korpát és vérlisztet langyos vízzel vagy lefőlözött tejjel lágy eleséggé gyúrjuk, akként, hogy ne legyen pépszerű, hanem morzsalékos gyurma. Burgonya helyett használhatunk répát, csicsókát, tököt vagy egyéb hasonló víztartalmú takarmányfélét. A korpa helyett valamilyen darát, vérliszt helyett húslisztet, hallisztet avagy főt húshulladékokat, szóval igen fehérjedús takarmányanyagokat. Ezt a lágyeleséget nemcsak a tyúkok, hanem mindenféle más baromfi is nagyon szereti s minthogy könnyen emészthető, jelentékenyen fokozza a tojástermelést, hús- és zsírképződést, csak arra kell nagyon ügyelni, hogy mindig frisset adjunk, mert ha erjedésbe megy, akkor könnyen megárt az állatoknak. A baromfi is szereti az eleségben a változatosságot, ezért, ha módunkban van az egyes takarmányféléket felcserélni, akkor csak fokozzuk az állatok takarmánykihasználó képességét. Ennek a lágyeleség-adagolásnak egyik nagy előnye, hogy különféle maradékokat és hulladékokat tudunk vele értékesíteni s így a baromfiak takarmányozását olcsóbbá tenni, hátránya azonban, hogy elkészítése nagy gondosságot és sok munkát igényel. Újabban a nagyobb tenyészetek egészen elhagyják a lágyeleség etetését és helyette szárazeleséget adnak önműködő etetőben, amelyek egész nap a baromfióiban vagy a kaparóhelyen állanak s belőlük bármikor csipegethetnek, ha éhesek. Ilyen keveréket lehet készen kapni a takarmánykereskedőknél, de készítheti maga a tenyésztő is. Mintául szolgáljon például a következő igen egyszerű és téli etetésre alkalmas szárazkeverék: 20 kg. tengeridara, 20 kg. árpadara, 20 kg. korpa, 15 kg. zabdara, 20 kg. húsliszt, 2 kg. faszén és 3 kg. takarmánymész. Ebből a takarmányból átlag 55—60 grammot eszik meg naponta egy tyúk. A most említett takarmánymészből a már fentebb említett lágyeleségbe is keverhetünk bizonyos mennyiséget, körülbelül akként, hogy 100 kg.-ra 3—4 kg. essen. A mag és a lágy vagy szárazeleség teszi a baromfi fő táplálékát. Emellett azonban adhatunk valamilyes zöldet vagy valamilyen vizenyős, leveles takarmányfélét, például káposztalevelet, kelkáposztát, felvagdalt répát, csicsókát, esetleg répaszeletet, mert ezek elősegítik egyfelől az emésztést, másfelől mozgásra adnak alkalmat.

Az eleség napi adagolása télen más, mint nyáron. A napok ilyenkor rövidek úgy, hogy naponta kétszeri etetés is elegendő lesz. Amint a baromfi reggel felébred, a kaparóhelyre kiszórunk mageleséget, később a délelőtt folyamán nyújtjuk a lágyeleség adagot és délután elülés előtt megkapják a mageleség hátralevő nagyobb részét. Amint a napok hosszabbodnak, szaporítjuk az adagolások számát, de úgy kell beosztanunk, hogy elülés előtt mindig nagyobb mageleség adagot kapjanak, mert ennek az emésztése hosszabb ideig tart, mint a lágyeleségé s így egész éjjel melegíti az állatot. A lágyeleség gyorsan emésztődik meg és elhagyja a testet, miközben a belek nem dolgoznak fel már semmit s ennek következtében nem is keletkezik az állatok szervezetében meleg.

A víziszárnyasok tartása és etetése némileg hasonló. A különbség csak az, hogy ezek jobban bírják a zord időjárást és főleg a kacsák még esős időben is kimennek a vízi kifutóra, abban a reményben, hogy találnak ott néhány jó falatot. Zord időjárás esetén ezek is meghálálják a védett kaparóhelyet, ahol az odavetett zöldelésen, értve ezalatt káposzta, kelkáposzta, répalevelet, vígan lakmározhatnak. Egyébként a víziszárnyasoknak is adunk mageleséget és lágyeleséget. A mageleségben nagy szerepet játszik itt a tengeri, mert ennek olajtartalma melegíti az állatokat. A lágyeleségben nagyon jó szolgálatot fog tenni a főtt burgonya, répa, csicsóka, tök stb. Ezeket összekeverhetjük korpával, különféle darákkal, lucerna-, lóhere-levelekkel és különféle a háztartásban található hulladékokkal. A pulykák is meglehetősen kalandos madarak, mihelyt az időjárás és a hótakaró enged, messzire kalandoznak el eleség után keresgélve. Zord időjárás esetén azonban szintén szeretnek védett helyen meghúzódni, tartásuk körülbelül olyan legyen, mint a víziszárnyasoké.

Amint tavaszodni kezd, hosszabbodnak a napok és a természet megint megteríti asztalát a baromfiak számára, akkor egyre kevesebb lágyeleséget vagy az önműködő etetőből szárazeleséget fognak elfogyasztani, ami annak a jele, hogy kinn a szabadban már találnak mindenféle zöldet, bogarat, gilisztát stb. Ilyenkor sem szabad azonban a takarmány-adagolást csak úgy rövidesen megkurtítani, hanem minél gyakrabban ki kell tapogatni a begyeket és meggyőződést szerezni, tényleg jóllaknak-e a baromfiak a kifutón s ha látjuk, hogy nem telnek meg a begyek, akkor magelességgel esténként meg kell adni a szükséges tápanyagokat.

Felnőtt baromfiakat könnyű tartani még a téli nehéz időben is, csibéket nevelni azonban télen nagyon nehéz. Újabban mind gyakrabban emlegetik a *téli csibenevelést*, mint igen jövedelmező üzemágot. Nyoma-

tékosan figyelmeztetjük azonban az érdeklődő közönséget, hogy igen óvatosan és csak a kellő előkészületek és előtanulmányok elvégzése után fogjon ehhez hozzá. A téli csibenevelés főnehézsége a csirkék tollasodásának az elmaradásában és az értékesítés nehézségében van. Van nálunk téli liba- és téli kacsanevelés, amelyet a szabadszállási, fülöpszállási asszonyok üznek, de terjedni ez az üzemág nem tud, mert igen körülményes és nagyon sok munkát és fáradságot okoz. Ezek a szorgalmas asszonyok a hó alól kaparják ki a libáknak adandó zöldeléséget (őszi rozstot, őszi árpát, őszi búzát), vagy nagy ládáknak a szobájában, a mestergerendán természetlik a libaneveléshez szükséges zöldeléséget. A téli csibenevelés még ennél is nehezebb, mert itt rendszerint nagyobb tömegekről van szó, amelyet nehezebb a szükséges meleggel és takarmánnyal ellátni. A csibéket télen ketrecekben szokták nevelni, amelyek különbözőképpen lehetnek felépítve. A téli csibenevelés hazájában, Németországban, Hamburg és Luneburg környékén nagy cserépkályhákat építenek s ezektől jobbra, balra hatemeletes ketrecekben vannak a felnevelendő csibék. Legfelül a legkisebbek, legalul a legnagyobbak. Ezekben azután hétről-hétre alacsonyabb és alacsonyabban álló ketrecekbe kerülnek a csibék. Néhol nem építenek cserépkályhát, hanem közönséges, de magas vaskályhát állítanak fel és ettől jobbra, balra álló ketrecekben vannak a csibék elhelyezve. Egyhetes korban a legfelső ketreceben vannak, hathetes korukban a legalsóban. Újabban emeletes nevelőketrecek is használnak, amelyeknél csövekben folyó meleg víz vagy egyéb hőforrás az egyes emeleteket külön-külön melegíti. Nagyon fontos, hogy a csibék az egész nevelési idő alatt a megfelelő meleget kapják. Ezért ide iktatjuk, hogy az egyes hetekben hány fokos melegre van szükségük.

Az első héten	35 fok C
A második héten	32 „ „
A harmadik héten	31 „ „
A negyedik héten.....	27 „ „
Az ötödik héten	22 „ „
A hatodik héten	20 „ „

Ennél lejjebb nem szabad a hőnek süllyednie.

Igen nehéz a téli csibeneveléshez alkalmas tenyészállatokat találni. A legelső és legfontosabb kellék az, hogy a tyúkok a vedlési időszak után, ősszel csiraképes és legalább 58—60 gramm súlyú tojásokat tojjanak. Úgy a tyúkállományoknak, mint a kakasoknak igen erős, egészséges állatoknak kell lenniök, mert a téli csibenevelés alkalmával a leghamarabb

mutatkozik a csibéken a szülők szervezeti gyengesége. Nem minden fajta csibéi alkalmasak a télen való felnevelésre. Erre csak gyorsfejlődésű, gyorsan tollasodó és gyorsan hizlalható fajták alkalmasak. Ha a tollasodás nem tart lépést a csibék fejlődésével, akkor a meztelenül maradt csibék igen hamar megfáznak és elpusztulnak, mert egynéhány meztelen csibe miatt nem lehet — az üzem zavarása nélkül — az alacsonyabban álló, tehát hűvösebb ketrecekben való elhelyezést elhalasztani. Legcélszerűbb és legolesóbbnak látszik, ha minden tenyésztő az ő vidékén honos parlagi tyúkfajtaival ejti meg az első kísérleteit, mert ez edzettségénél, gyors fejlődésénél és gyors tollasodásánál fogva a legalkalmasabbnak ígérkezik a cél elérésére. Ha ez az üzemmód hazánkban általánosabbá tudna válni, akkor egyes vidékeken, ahol a téli csibenevelés gyökeret fog verni, ki lehetne tenyészteni olyan tyúkfajta, vagy valamelyes fajtának olyan változatát, amelynek csibéi különlegesen alkalmasak erre a célra.

A téli csibeneveléssel összefüggő nehézségek között talán a leg súlyosabb a megfelelő etetés. A téli csibéket egészen másképen kell nevelni, mint a tavasziakat, mert ezeket a neveléssel együtt hizlalni is kell. A tenyésztőnek tehát arra kell törekednie, hogy csibéi minél több eleséget vegyenek fel és ezt minél gyorsabban és tökéletesebben emésszék meg. Ennek elérése céljából pépszerű állapotban adják a tenyésztők az eleséget, amely nemcsak az éhséget csillapítja, hanem a szomjat is oltja. A csibék tehát akkor is fognak enni, mikor szomjasak. A téli csibenevelés hazájában, Németországban, különbözőképpen etetik a csibéket. A legáltalánosabban el van terjedve, hogy $\frac{4}{5}$ rész pohánkadarát összekevernek $\frac{1}{5}$ rész tengeriliszttel és ezt feleresztik sovány aludttejjel, hogy pépszerű legyen. Ezenkívül főtt, apróra vagdalt édesvízi halakat etetnek a csibékkel, amennyit csak meg tudnak enni. E célra természetesen egész apró halakat használnak fel. Míg a pépszerű lágyeleség szolgáltatja a hús- és a zsírképző anyagokat, addig ezek a halak a húsképző anyagok mellett főleg csont- és tollképző anyagokat hoznak a kiscsibék szervezetébe és a haletetésnek tulajdonítják a csibék gyors növekedését és tollasodását. Nálunk Magyarországon a pohánkát (tatárka, hajdina) nem igen ismerik, ezért helyette árpadarát lehet használni. A magyar termelő tehát $\frac{4}{5}$ rész árpadarát és $\frac{1}{5}$ rész tengeridarát fog etetni lefőlözött aludttejjel pépszerűen feleresztve. Ahol könnyen lehet hozzájutni apró halakhoz, ott követhetjük a német példát s főtt állapotban ezeket is adjuk a csibéknek. Ahol friss halakra nem lehet szert tenni, ott naponta fejenként 2—5 gr. elsőrendű hallisztet adhatunk. Egyes tenyésztők 1—2 csepp csukamájolajat szoktak adni

az eleségkeveréshez és ezenkívül adnak valamelyes zabcsirát is az emésztés fokozására. Hogy a tenyésztő ellen tudja őrizni, jó úton halad-e téli csibenevelése, ide iktatjuk a heti súlygyarapodást. A második hét végén a téli csibe súlya 105—115 gramm. A harmadik hét végén 165—175 gramm. A negyedik hét végén mintegy 250 gramm. Az ötödik hét végén mintegy 400 gramm. A hatodik hét végén 550 gramm. A hetedik hét végén 680 gramm. Nyolchetes korban mintegy 750 gramm. Az eleséget mindig frissen kell elkészíteni, a tisztaságra nagy gondot kell fordítani.

Mielőtt a tenyésztő hozzáfog csibéknek télen nagyobb számban való neveléséhez, jó, ha előbb piacot biztosít magának. Ez a piacbiztosítás azonban csak akkor sikerül, ha állandóan és rendszeresen tud szállítani. Előbb tehát kísérletezni kell, ki kell próbálni, hogy az adott viszonyok között lehet és érdemes-e a baromfitenyésztésnek e legnehezebb üzemágával foglalkozni és akkor menjünk bele nagyobb befektetésekbe, ha dolgunkban biztosak vagyunk.

